

Šest desetljeća glasila Medicina Fluminensis - postojan putokaz medicinske misli iz Grada Koji Teče

Ostojić, Saša; Bakašun, Vjekoslav; Pereza, Nina

Source / Izvornik: **Medicina Fluminensis : Medicina Fluminensis, 2024, 60, 4 - 22**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

https://doi.org/10.21860/medflum2024_322528

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:341850>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of
Medicine - FMRI Repository](#)

Šest desetljeća glasila *Medicina Fluminensis* – postojan putokaz medicinske misli iz Grada Koji Teče*

Six Decades of the Journal *Medicina Fluminensis*: A Constant Guide of Medical Thought from the City That Flows

Saša Ostojić, Vjekoslav Bakašun, Nina Pereza

MEDICINA FLUMINENSIS – SASTAVNI I NERASKIDIV DIO RIJEČKE MEDICINSKE STRUČNE I ZNANSTVENE MISLI

Ove godine časopis *Medicina Fluminensis*, stručno-znanstveno glasilo *Hrvatskoga liječničkog zbora – Podružnice Rijeka* i *Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, obilježava značajnu godišnjicu koja svjedoči o trajnosti i utjecaju ovog publikacijskog pothvata. Glasilo, izvorno poznato kao *Medicina*, tijekom kontinuiranih šezdeset godina izlaženja predstavlja važno uporište za promicanje biomedicinskog znanja, spoznaja i praksi koje unaprijeđuju kvalitetu zdravstvene skrbi ne samo u našoj lokalnoj zajednici.

O visokoj razini profesionalnog integriteta i iznimnom doprinosu našeg glasila hrvatskoj medicinskoj periodici opsežno je pisano i prigodom prethodnih obljetničkih osvrtanja u prošlost¹⁻². Oslanjajući se na autore iz našeg kraja, kao i na široku mrežu suradnika iz zemlje i inozemstva, *Medicina Fluminensis* je kroz godine postojanja izgradila respektabilnu stručnu zajednicu koja je značajno pridonijela razvoju medicinskog znanja i terminologije na hrvatskom jeziku.

Šezdeset godina postojanja nije samo brojka – to je i svjedočanstvo o postojanosti u promjenjivim vremenima. *Medicina Fluminensis* od samih je početaka pratila promjene u struci, znanosti i društvu, prilagođavajući se novim istraživačkim metodama, tehnološkim napredcima i kliničkim izazovima, ali i izazovima društvenih i strukovnih okolnosti. Kroz sve te promjene časopis je zadržao temeljne vrijednosti – predanost izvrsnosti, integritet i akademsku slobodu. Od osnutka 1964. časopis je, pod različitim nazivima i u raznim fazama razvoja, ostao vjeran misiji približavanja suvremenih medicinskih spoznaja stručnoj zajednici i široj javnosti, zadržavajući visoke publicističke standarde. Ta su načela i danas temelj časopisa, posvećena stalnom napretku struke kroz prijenos ključnih kliničkih i biomedicinskih istraživanja te promicanju medicinske edukacije koja je tijekom desetljeća znatno unaprijeđena.

* Svečana promocija ovog prigodnog dopunskog izdanja glasila dijelom je obilježavanja „Dana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci“, 3. prosinca 2024.

Objavljujući utemeljena znanja i provjerene postupke, čak i izvan glavnih tokova međunarodne znanstvene vidljivosti, *Medicina Fluminensis* zauzima aktivan stav u promicanju visokih etičkih standarda kvalitete i desetljećima postaje sve relevantniji izvor – kojem se vjeruje.

Edukativna misija časopisa osobito dolazi do izražaja i poticanjem mladih istraživača na usvajanje vještina akademskog pisanja i publiciranja prema međunarodnim standardima. U tom smislu, značajnu ulogu ima *Studentska sekcija Medicine Fluminensis*, osnovana s ciljem promicanja studentskog znanstvenog rada, kako na razini Rijeke tako i na srodnim fakultetima te u međunarodnom okruženju³. Ova platforma za novačenje budućih autora, suradnika i recenzenata predstavlja vrijedan doprinos dugoročnom održanju časopisa.

VJERNOST TEMELJIMA – ODREDNICA MEDICINE FLUMINENSIS TIJEKOM VREMENA

U eri u kojoj se vrijednost znanstvenih časopisa temelji na bibliografskim, bibliometrijskim i scientometrijskim analizama, uključujući čimbenike odjeka i kvartile, *Medicina Fluminensis* ostaje vjerna svom temelju – pružanju mjerljive koristi društvu kroz stvarnu aplikaciju provjerenih spoznaja u svakodnevnu medicinsku praksu. Kontinuirano se oslanjajući na plodno tlo međuinstitucionalne suradnje, časopis je postao prepoznatljiv most između akademske i stručne zajednice, omogućujući medicinskoj znanosti da proširi svoje granice te pridonese unaprjeđenju struke kroz inovacije i primjenjiva rješenja.

Šezdeset godina posvećenosti i inovacija nije kraj, već poziv na nove pothvate. Neka *Medicina Fluminensis* nastavi kročiti putevima akademske izvrsnosti kao trajna inspiracija generacijama liječnika i istraživača, stručnjaka predanih unaprjeđenju zdravlja i znanja.

DOPUNSKO IZDANJE MEDICINE FLUMINENSIS IZ 2024. GODINE

Povodom ove značajne obljetnice, autorice Ada Prpić i Branka Škibola, knjižničarke iz Knjižnice za biomedicinu i zdravstvo u Rijeci, uz svesrdnu podršku Evgenije Arh – voditeljice navedene institucije, pripremile su sveobuhvatan retrospektivni pregled koji ovo dopunsko izdanje čini istinskim

dokumentom medicinske baštine našega kraja. Bibliografija obuhvaća sveukupne sveske časopisa *Medicina/Medicina Fluminensis* – od svibnja 1964. do prosinca 2024., uz detaljan popis glavnih urednika i urednika pojedinačnih tematskih brojeva. Posebnu vrijednost predstavlja uvid u kronološki slijed svih objavljenih članaka tijekom šest desetljeća glasila, odnosno 2 824 znanstvena i stručna rada, uz autorsko i predmetno kazalo. Time ova publikacija postaje dragocjena baština za buduće generacije, osiguravajući kontinuitet dokumentiranja i proučavanja povijesti medicine u Rijeci i hrvatskoj medicinskoj zajednici.

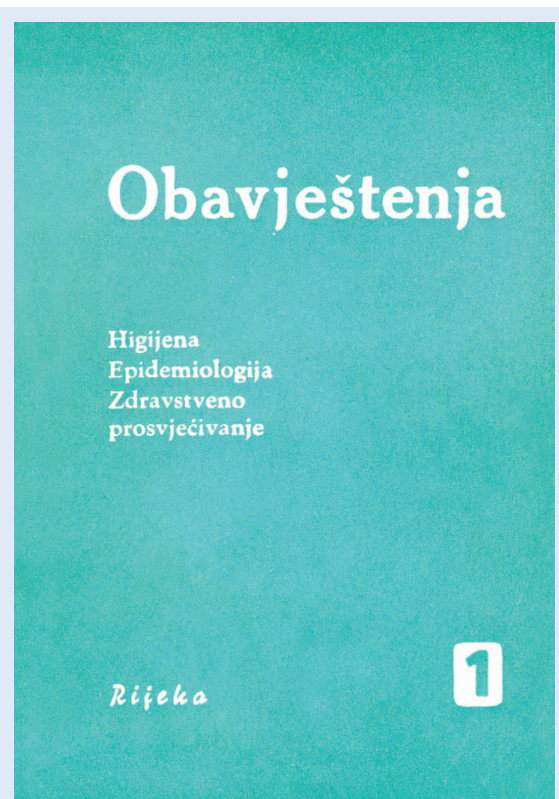
Nepokolebljiva predanost održavanju visoke kvalitete, primjenjivost u struci te stalno unaprjeđenje uredničkih standarda publiciranja, ključni su oslonci na kojima počiva dugovječnost časopisa *Medicina Fluminensis*. Ipak, njegov razvoj – kao primarnog foruma za širenje i uporabu vjerodostojnog medicinskog znanja lokalne zajednice na materinskom jeziku – pred stalnim je izazovom relevantnosti, prema strogo definiranim znanstvenim metrikama novog doba. U ovom kontekstu, izv. prof. dr. sc. Jadranka Stojanovski, dugogodišnja voditeljica Knjižnice Instituta Ruđer Bošković i ugledna stručnjakinja u području znanstvene komunikacije, u ovom broju donosi kritičku analizu nekih od izazova u znanstvenoj komunikaciji i izdavaštvu. Procesi komercijalizacije, konsolidacije i kolonizacije, koji sve više oblikuju znanstveno izdavaštvo, temeljno ugrožavaju načela otvorenosti i pravičnosti – što se odražava u ograničenoj dostupnosti znanstvenih spoznaja. Dominacija nekoliko velikih izdavača, motivirana profitom, zajedno s transformativnim ugovorima i hibridnim modelima – usporava prijelaz prema sustavu otvorene znanosti. U takvom okruženju znanstveno izdavaštvo treba se odmaknuti od tradicionalnih obrazaca i slijediti inovativne trendove, izvan tračnica komercijalnog izdavaštva, uz naglasak na redefiniranje kriterija vrednovanja znanstvenog rada i ulaganje u inovativne, otvorene platforme, zaključuje prof. Stojanovski. Istovremeno, ovo je prilika i za ukazivanje na važnost recenzijskih postupaka u časopisima nižeg čimbenika, što je i temom posebnog autorskog prikaza u ovom obljetničkom izdanju. Posvećenošću i dosljednim radom prof. dr. sc. Lare Batičić, *izvršne urednice* glasila od 2019. godine, rigorozan recenzijski po-

stupak kontinuirano je razvijan i nakon ključnih unaprjeđenja proizašlih primjenom međunarodnih standarda ICMJE i COPE, uvedenih u glasilo 2008. godine⁴⁻⁵. Doprinosom čitavog uredničkog kolegija, a posebice *izvršne urednice i pomoćnih urednica za statistiku* – recenzijski je proces zadržao uspostavljenu visoku razinu evaluacija, uz konstantno podizanje ciljeva. Ključna uloga za opstojnost i razvoj svakog glasila sličnog našem prostijeće upravo iz stava kojeg prof. Batičić ističe u ovom izdanju: „Recenzijski postupak nije tek tehničko-administrativna faza usmjerena poboljšanju kvalitete radova – već utjelovljuje najviši etički standard u očuvanja dugoročnog integriteta cjelokupne znanstvene zajednice.

Na ovaj način, *Medicina Fluminensis* ne samo da potvrđuje svoju misiju kao ugledno stručno i znanstveno medicinsko glasilo, služeći kao platforma za relevantne i praktične spoznaje koje imaju izravan utjecaj na medicinsku praksu, već je svojim jedinstvenim pristupom i simbolom opstanka sličnih glasila. Tijekom šest desetljeća kontinuiranog rada časopis je značajno proširio svoj doseg i utjecaj, nadmašivši svoju temeljnu funkciju informiranja i razmjene medicinskog znanja na lokalnoj razini. Naposljetku, s ponosom svjedočimo i spoznaji da *Medicina Fluminensis*, tisućama ispisanih članaka, daje neprocjenjiv doprinos afirmaciji stručne terminologije na materinskom jeziku – odnosno očuvanju i razvoju hrvatskog medicinskog jezika, čineći ga živim nasljeđem za buduće generacije. U ovoj svečanoj prigodi, retrospektivno izdanje *Medicine Fluminensis* nadilazi status zbirke člana-

Odavanje počasti vizionarima medicinske publicistike u Rijeci

Svaka stranica časopisa odražava napor i viziju njegovih prethodnih urednika i suradnika koji su svoje znanje i energiju posvetili časopisu. *Medicina Fluminensis*, zahvaljujući svojoj bogatoj povijesti, duguje iznimnu zahvalnost vizionarima koji su u najranijim godinama, utemeljujući čvrste temelje, otvorili put generacijama koje su slijedile, dajući im jasno usmjerenje u čuvanju i unaprjeđenju stručne medicinske baštine zasnovane na znanstvenim spoznajama.

Slika 1. Naslovnica prvog broja časopisa *Obavještenja*

Slika 2. prim. Ante Švalba

ka i bibliografskih referencija – ono se izdiže kao vrijedan spomenik medicinskoj povijesti Rijeke i Hrvatske. Dopunsko bibliografsko izdanje istovremeno dokumentira razvoj medicinske struke i znanosti, ističući izuzetnu ulogu Rijeke kao središta koje je značajno pridonijelo oblikovanju visokih profesionalnih i znanstvenih nacionalnih dosegâ u biomedicini.

POVIJEST I EVOLUCIJA MEDICINSKOG ČASOPISA: OD LOKALNOG DO MEĐUNARODNOG UTJECAJA

U početku bijaše medicinska riječ: časopisi *Obavještenja* i *Preventivna medicina*

S obzirom na povijesne aspekte, valja napomenuti da je i prije osnutka *Medicine* na području Rijeke postojao stručni medicinski časopis. Publikacija *Obavještenja*, započeta 1958. godine, izlazi pod naslovom „Higijena, epidemiologija, zdravstveno prosvjećivanje“, stavivši težište na preventivni aspekt medicinskih tema kao podršku tadašnjim zdravstveno-prosvjetnim inicijativama. Ovaj časopis bio je službeno glasilo *Higijenskog zavoda, Sanitarnog inspektorata Kotara* i *Zdravstveno-prosvjetnog centra Crvenog križa Rijeka*. U obliku proširanog izdanja formata 20 x 14 cm i obuhvaćajući oko 80 stranica po broju, časopis je izlazio dvomjesečno s ukupno šest brojeva u prvoj godini izlaza.

Glavni i odgovorni urednik bio je prim. Ante Švalba, ugledni riječki liječnik s bogatim iskustvom u socijalnoj i preventivnoj medicini, osobito aktivan u Sušaku prije Drugoga svjetskog rata. U uvodniku prvog broja uredništvo, u kojem su uz njega bili i liječnici Miroslav Gradišnik i Vinko Uravić, istaknulo je: „Namjera nam je da pomognemo zdravstvenim radnicima na terenu pri rješavanju raznolikih, često vrlo složenih problema iz sektora higijene, epidemiologije i zdravstvenog prosvjećivanja. Željeli bismo im olakšati da povežu u dnevnoj praksi stečena terenska iskustva s teoretskim znanjem, kako bi mogli svoje djelovanje bazirati na činjenicama koje je utvrdila medicinska nauka. Obavještenja počinju izlaziti bez naučnih pretenzija. Imamo dovoljno stručnih časopisa koji objavljuju istraživačke radove i naučne rezultate nastojanja pojedinih stručnjaka i raznih ustanova. Naprotiv nedostaje nam glasilo koje bi povezivalo terenska nastojanja i

koje bi nama, ljudima s terena, poslužilo kao govornica s koje ćemo drugima reći svoje uspjehe i od kojih zatražiti da i oni iznesu svoje ili da na svojem terenu izvrše nešto što smo mi već izvršili, da bismo tako mogli usporediti i situacije i postignute rezultate u stanovitoj situaciji⁶“

Časopis je izlazio kontinuirano šest godina, nakon čega 1964. godine mijenja naziv u *Preventivna medicina*, zadržavajući izvorni format i izgled. Novi podnaslov označava i proširenu djelatnost – „Obavještenja iz epidemiologije, higijene, infektologije, kliničke prakse, zdravstvenog nadzora i zdravstvenog prosvjećivanja“, čime časopis postaje glasilo terenskih zdravstvenih radnika Jugoslavije (izdanje *Republičkog sanitarnog inspektorata SR Hrvatske, Sanitarne inspekcije Kotara i Zdravstveno-prosvjetnog centra Crvenog križa Rijeka*). Prim. Švalba ostaje glavni urednik, a uredništvu se priključuju stručnjaci preventivne medicine iz cijele Jugoslavije, što potvrđuje značaj časopisa na razini tadašnje cjeloukupne države.

U „Uvodnoj riječi“ uredništva, posebno je istaknuto: „Prihvaćajući u potpunosti stav integrirane

Slika 3. Naslovnica prvog broja časopisa *Preventivna medicina*

medicine, naš list preventivnu medicinu obrađuje kao nerazdvojiv dio rada svakog zdravstvenog radnika, kao jedan od vidova djelovanja zdravstvene službe na bilo kojem radnom mjestu u raznolikoj i razgranatoj mreži zdravstvenih ustanova⁷.”

Svaki broj sadržavao je više od 100 stranica, a naklada dosegla 1 500 primjeraka. Tijekom 1964. i 1965. objavljeno je ukupno 12 brojeva, no časopis prestaje s izlaženjem nakon dvobroja 5/6 iz 1965. godine. Bez jasnih naznaka o prestanku, ostaje pretpostavka da su financijske poteškoće i početak izlaženja *Medicine* utjecali na prestanak rada ovog značajnog glasila.

ULOGA ZDRAVSTVENOG CENTRA RIJEKA U POKRETANJU ČASOPISA *MEDICINA*

Iako Rijeka ima dugu povijest medicinske prakse, prave pretpostavke za kontinuiran medicinski izdavački rad ostvarene su tek u doba kada je grad postao ujedinjen gospodarski centar, uz utemeljenje *Medicinskog fakulteta*. Kako bismo razumjeli kontekst i društvene okolnosti koje su pridonijele osnutku ovog časopisa, nužno je sagledati ulogu i važnost *Zdravstvenog centra* (ZC) Rijeka kao inicijatora. Glavni zadatak ZC-a bio je nadzirati i analizirati

zdravstveno stanje stanovništva i rad zdravstvenih ustanova te na temelju prikupljenih podataka predlagati razvojne programe zdravstvenih mreža, programe stručnog usavršavanja, osnivanje medicinskih škola i druge inicijative. U ostvarivanju tih zadataka ZC je bio dužan blisko surađivati sa zdravstvenim ustanovama i lokalnom upravom na svom području. U Rijeci je funkciju ravnatelja *Zdravstvenog centra* obavljao prof. dr. sc. Kajetan Blečić. Zakon je također propisivao osnivanje *Stručnog savjeta ZC-a*, čiji su članovi bili ravnatelji svih zdravstvenih ustanova s područja Kotara Rijeka (bolničkih i izvanbolničkih), voditelji bolničkih odjela, rukovoditelji službi u *Zavodu za zaštitu zdravlja* (ZZZZ) te predstavnici zdravstvenih organizacija, zdravstvenog osiguranja, *Medicinskog fakulteta*, zdravstvenih škola i lokalnih vlasti.

PRVI BROJ ČASOPISA *MEDICINA* OBJAVLJEN JE 12. SVIBNJA 1964.

Pojavljivanje časopisa *Medicina* povezuje se uz 1964. godinu kada je *Zdravstveni centar* (ZC) *Rijeka* donio odluku o pokretanju stručnoga medicinskog časopisa. Odluka je bila rezultat dogovora svih administrativnih i stručnih rukovoditelja zdravstvenih ustanova riječkog kotara, a sudeći po odobravanju zdravstvenih radnika, imala je široku podršku. Planirano je da se prvi broj pojavi 8. travnja u znak obilježavanja „Međunarodnog dana zdravlja“, no prvi broj je naposljetku tiskan u svibnju 1964. godine. U podnaslovu je časopis nosio naziv „Stručni časopis liječnika *Zdravstvenog centra* Rijeka“, a *Zdravstveni centar Rijeka* bio je vlasnik i izdavač, uz stručnu i financijsku pomoć zdravstvenih ustanova riječkog kotara. Odabir naziva *Medicina* imao je simboličko značenje, naglašavajući potrebu jedinstva unutar medicinske struke te integralnosti medicine kao znanstvene i stručne cjeline, bez unutarnjih podjela. Riječke dnevne novine *Novi list* objavile su 12. svibnja 1964. pod naslovom „Prvi broj *Medicine*“ sljedeći tekst: „Sinoć je u *Zavodu za zaštitu zdravlja* održana svečana sjednica uredničkog i stručnog savjetodavnog odbora časopisa *Medicina* povodom izlaženja prvog broja ovog stručnog časopisa liječnika *Zdravstvenog centra*⁸“. U uvodu prvog broja, programsku orijentaciju *Medicine* iznio je ravnatelj *Zdravstvenog centra* prof. Kajetan Blečić: „Jedinstvena integrirana medicina

Slika 4. Prof. dr. sc. Kajetan Blečić

Slika 5. Naslovnica prvog broja časopisa *Medicina*

je medicina današnjice u kojoj kurativni dio medicine zajedno s preventivom čini jednu cjelinu. *Medicina* je prošla svoj historijski put na kojem su kurativna i preventivna medicina postojale odvojeno. Historiji pripada i postavka da je bolest problem pojedinca. Nekadašnji odnos liječnik-bolesnik promijenio se i dobio novi položaj, liječnik-društvo. Zdravstvena služba našeg kotara preko svog *Zdravstvenog centra* povezuje sve zdravstvene ustanove i sve zdravstvene radnike našega kraja u jednu organizacionu cjelinu. Vjerujemo da samo zajedničkim radom možemo postići najvišu formu naučnog rada, veća medicinska iskustva te ostvariti zdravlje društva. Zbog toga je *Stručni savjet Zdravstvenog centra* odlučio da izdaje list u kome treba nastojati da se prikaže svaki problem obrađen u isto vrijeme od više stručnjaka, i od zdravstvenih radnika i suradnika. Sigurni smo da je ovakav rad nešto novo, da će biti teško uvijek odgovoriti postavljenim obavezama, ali vjerujemo u napredne snage naših liječnika koji će se uključiti u ovakav rad, u timsko prikazivanje pojedinih problema, a time ćemo ispuniti jednu od dužnosti *Zdravstvenog centra* – stručno usavršavanje zdravstvenih radnika⁹.

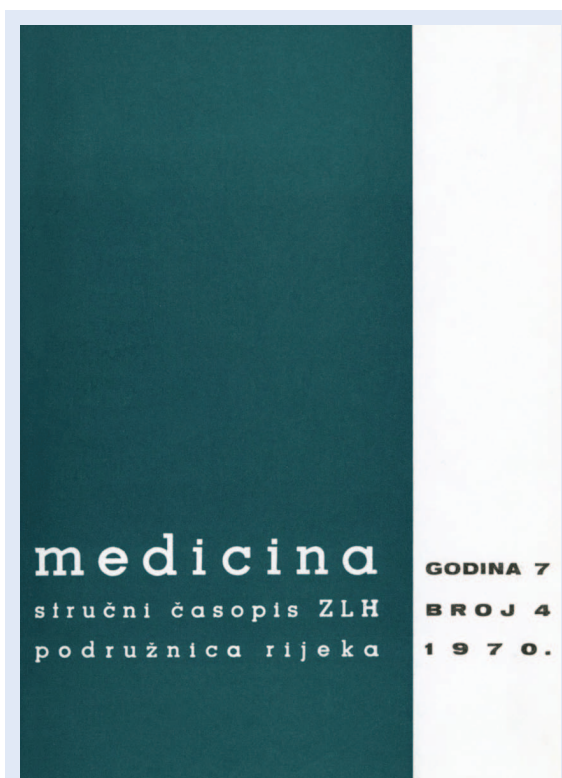
PROF. DR. SC. MLADEN CEZNER – PRVI UREDNIK *MEDICINE*

Časopis *Medicina*, tiskan u formatu 24,5 x 17,5 cm, izlazio je kao broširano izdanje sa 100 do 120 stranica po broju. Glavnina suradnika bili su medicinski stručnjaci iz Rijeke i okolnih područja, no časopis je bio otvoren i za autore iz drugih medicinskih središta. Prvi glavni i odgovorni urednik časopisa *Medicina* bio je prof. dr. sc. Mladen Cezner, tadašnji infektolog na *Klinici za zarazne bolesti* u *Kliničkom bolničkom centru Rijeke*.

Tijekom razgovora u ljeto 2014., kada je bio u svojoj 92. godini života, s izrazitim je entuzijazmom evocirao sjećanja na prve uredničke korake u časopisu. Prof. Cezner prisjetio se pokretačkog impulsa i konteksta u kojem je časopis nastao, navodeći da su razvoj *Medicinskog fakulteta u Rijeci*, kliničke bolnice te visoka razina organizacije zdravstvene službe u gradu nametnuli potrebu za stručnim časopisom koji bi omogućio cjelovitu obradu medicinskih problema kroz timski pristup. Cilj časopisa bio je podržati stručno usavršavanje i obrazovanje liječnika na regionalnoj razini. Osmišljen kao kvartalno izdanje, časopis je uključio

Slika 6. Prof. dr. sc. Mladen Cezner

Slika 7. Naslovnica 4. izdanja časopisa *Medicina* iz 1970. godine

vao originalne radove i kazuističke prikaze sa sažetima na engleskom, njemačkom i talijanskom jeziku, uz stalne rubrike znanstvenih radova, kazuistike, javnozdravstvenih tema, medicinske nastave i referata iz inozemnih časopisa, kao i rubriku riječke podružnice *Zbora liječnika SR Hrvatske*.

Poziv za vođenje časopisa prof. Cezner primio je od tadašnjeg ravnatelja *Zavoda za zaštitu zdravlja i Zdravstvenog centra* prof. Blečića, koji je, nakon odluke *Stručnog savjeta* o osnivanju časopisa, ponudio ovaj izazovan zadatak Cezneru. Bez oklijevanja prihvatio je odgovornost, prepoznajući važnost projekta, te ubrzo prikupio radove za prvi broj, zahvaljujući velikom interesu autora. U suradnji s uredničkim odborom definirao je tematske cjeline, obuhvaćajući različite grane medicine, dok su financijska sredstva za tisak osigurana potporom zdravstvenih ustanova i lokalnog osiguranja Kotara Rijeka. Ipak, najveći dio organizacijskih poslova, poput osiguranja recenzenata, organizacije prijevoda sažetaka i nadzora nad tiskom, prešao je na njegova leđa.

Govoreći o početcima časopisa, Cezner se prisjetio i korekture prvih izdanja, kao i povremenih

nesuglasica između autora i lektora – koje je uspješno rješavao. Svečano predstavljanje prvog broja održano je u svibnju 1964. u *Zavodu za zaštitu zdravlja*, a taj događaj, prepun svečane atmosfere, ostao mu je kao snažna potvrda važnog doprinosa lokalnoj medicinskoj zajednici.

Cezner ističe da je sav urednički rad bio volonter-ski, vođen isključivo motivacijom doprinosa općem dobru, što je u to vrijeme bilo posebno cijenjeno. Od devetog broja iz 1964. nadalje, sadržaj svakog izdanja časopisa *Medicina* redovito je objavljivao u rubrici „Naši medicinski časopisi“ u *Liječničkom vjesniku*, čime je dodatno osigurana njegova prepoznatljivost i utjecaj u široj stručnoj zajednici¹⁰.

MEDICINA JE POSTALA GLASILO PODRUŽNICE ZLH RIJEKA

Društvena svijest i predanost tadašnjih riječkih zdravstvenih djelatnika, duboko ukorijenjena u lokalnoj povezanosti, ponovno su se pokazali presudnima u očuvanju *Medicine*. Naime, u trenutku kada je kontinuitet izlaženja časopisa bio ugrožen, izdavanje i sva vlasnička prava preuzela je riječka *Podružnica Zbora liječnika Hrvatske (ZLH)*, čime je osigurana daljnja opstojnost časopisa. O ovom preokretu svjedoči i opširni uvodnik objavljen u broju 4/1970. pod naslovom „Uz ponovno izlaženje *Medicine*,“ koji je napisao doc. dr. sc. Drago Vrbanić, tadašnji predsjednik riječke *Podružnice Zbora liječnika Hrvatske*¹¹.

U uvodniku Vrbanić podsjeća da je već neposredno nakon Drugog svjetskog rata postojala inicijativa za pokretanje vlastitog glasila, no da su tada izostali nužni poticaji za prelazak s plana na realizaciju. Ističe da je riječka *Podružnica Zbora liječnika* već tada imala potencijal za doprinos u pisanom prikazu regionalne patologije, ali su ključne komponente za organizaciju i održavanje časopisa bile moguće tek dolaskom nove organizacijske potpore u vidu *Zdravstvenog centra*. Početkom 1970. godine „Zakon o udruženom radu (ZUR)“ omogućio je stvaranje *osnovnih organizacija udruženog rada (OOUR)* u zdravstvu, ali i u drugim sektorima – što je označilo ukinuće i kraj djelovanja *Zdravstvenog centra*, vlasnika i izdavača *Medicine*. Nadalje, krajem iste godine, nakon ukidanja *Zdravstvenog centra*, *Podružnica Zbora*

liječnika u Rijeci preuzima izdavanje časopisa. Unatoč promjeni izdavača, *Medicina* zadržava dotadašnje uredništvo i format, nastavljajući služiti potrebama i interesima lokalnih liječnika te pridonoseći rješavanju izazova s kojima su se susretali u svakodnevnoj praksi.

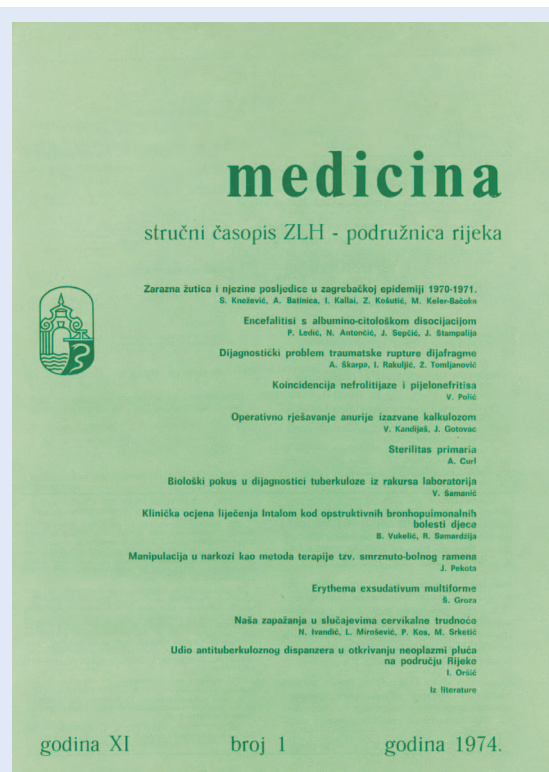
DESETA OBLJETNICA I NOVI FORMAT *MEDICINE*

Medicina broj 1, godište XI., ožujak 1974., pojavila se u povodu desete obljetnice izlaženja u novom obliku (format 28,5 x 20,5 cm, meke korice zelenkaste boje, oblik časopisa umjesto knjige uz opseg od prosječno 40 stranica). Opseg od četrdesetak stranica po pojedinom broju, samo katkad nešto više, zadržan je i sljedećih godina, čime su se zasigurno smanjili troškovi tiskanja.

U uvodniku toga broja dotadašnji glavni urednik prof. Mladen Cezner u članku „Na kraju jednog desetljeća“ iznosi: „Današnjim brojem *Medicina* ulazi u jedanaestu godinu postojanja. Časopis je tijekom proteklih deset godina postigao punu afirmaciju i prodro u sve biblioteke i naučne medicinske ustanove naše zemlje, a doslovce i u dom svakog pojedinog liječnika naše regije. Današnje promjene u načinu organizacije časopisa izraz su djelomično financijskih teškoća, a djelomično želje nas svih da se stvori jak časopis istarsko-primorsko-dalmatinske regije¹².“

I novi glavni urednik, prof. dr. sc. Vladimir Šustić, u uvodnom članku „U susret novim obavezama“ osvrće se na važnost desete obljetnice riječima: „Deset godina jednog stručnog časopisa nije mnogo, ali ako je prijeđeni put bio uspješan, onda i jedno desetljeće treba obilježiti. Za riječku Podružnicu ZLH, za mlade stručne kadrove i medicinske institucije Rijeke i primorsko-goranske regije *Medicina* je postala dio njih, ona ih je u svojim mogućnostima pratila, registrirala njihove rezultate i uspjehe, postala im stručni pratilac i informator. Nakon deset godina i *Medicina* može pretendirati da pokuša svog čitaoca još više animirati, kao tribina postati mu bliža i korisnija, a kao reprezentant biti objektivna u sadašnjoj i budućoj vremenskoj projekciji znanja i mogućnosti jedne vitalne medicinske sredine¹³.“

Od tada, *Savjet Medicine* obuhvaća predstavnike podružnica ZLH iz Pule, Zadra, Šibenika, Splita i

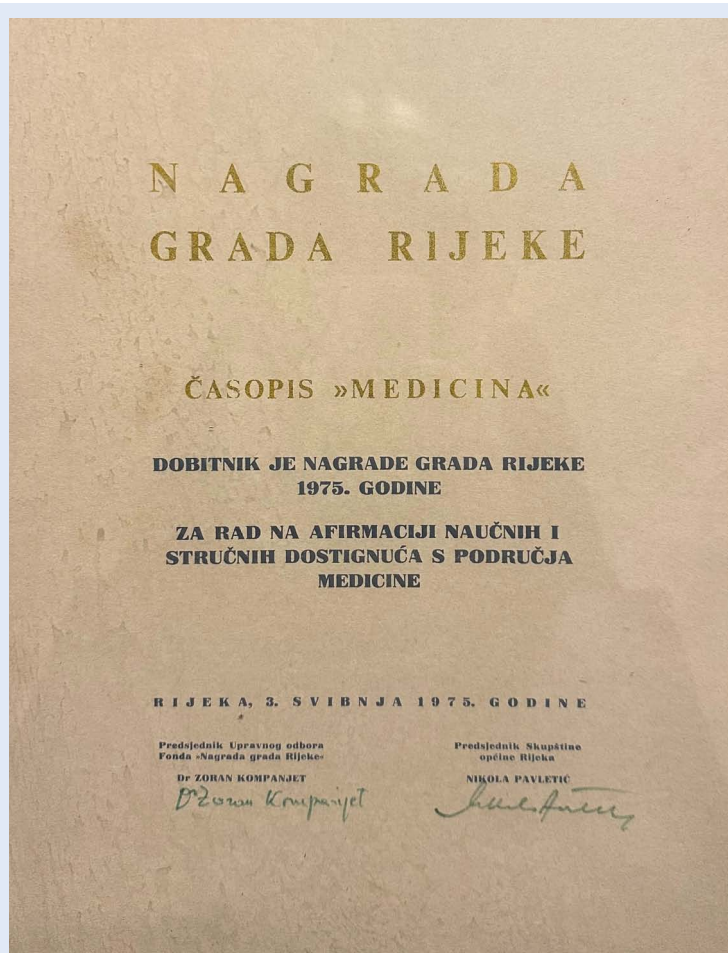

Slika 8. Naslovnica 1. izdanja časopisa *Medicina* iz 1974. godine

Dubrovnika, kako bi časopis postao zajednički stručni glas svih liječnika duž hrvatske obale. *Medicina* je nastavila izlaziti kontinuirano, predstavljajući pretežno tekstove autora s riječkog područja i sve je više postajala matična stručna publikacija u kojoj su radove objavljivali eminentni medicinski stručnjaci riječke regije, ali su u njoj stekli prva iskustva u objavljivanju radova i mnogi mladi liječnici.

SREBRNI JUBILEJ *MEDICINE* – PRISJEĆANJE NA VELIKA PRIZNANJA

Tijekom godina, *Medicina* se susretala s raznim izazovima, ali je unatoč povremenim preprekama kontinuirano radila na očuvanju svoje misije. Širok interes članstva utjecao je na uredništvo koje se trudilo učiniti sadržaj časopisa relevantnim i korisnim za sve čitatelje. Obilježavanje dvadeset i pete obljetnice rada časopisa *Medicina* upriličeno je posebnim izdanjem, dvobrojem 3–4, godišta XXV., u srpnju i prosincu 1989. godine. Predsjednica riječkog Zbora liječnika, mr. sc. Lea Oštrić, u uvodnim riječima toga izdanja naglasila je značaj takvih obljetnica kao „trenutaka sveča-

Slika 9. Godišnja Nagrada grada Rijeke časopisu *Medicina* 1975. godine

nosti, ponosa i sjećanja”, ističući da se riječka *Podružnica Zbora liječnika*, okupljajući 1 600 članova, ponosi dvadesetpetogodišnjim nasljeđem svojeg stručno-znanstvenog glasila¹⁴. Osvrnula se na brojne izazove s kojima se časopis susretao, ali i na priznanja koja su dodatno ojačala odlučnost da se nastavi s radom i razvijanjem izvorne vizije osnivača i brojnih suradnika *Medicine*.

U uvodniku svečanog broja, prof. dr. sc. Antun Škarpa, predsjednik *Savjeta Medicine*, podsjetio je na postignuća časopisa tijekom četvrt stoljeća izlaženja, istaknuvši da se *Medicina* afirmirala kao stručno i društveno relevantna publikacija koja uspješno ispunjava svoju misiju. Uz prisjećanje na 1975. godinu, kada je *Medicina* primila *Nagradu grada Rijeke* za „afirmaciju znanstvenih i stručnih dostignuća u medicini“, Škarpa naglašava kako je dodjela ove prestižne nagrade potvrda izuzetnog doprinosa časopisa¹⁵. Ova je nagrada, uručena na svečanoj sjednici *Skupštine općine Rijeka* povod-

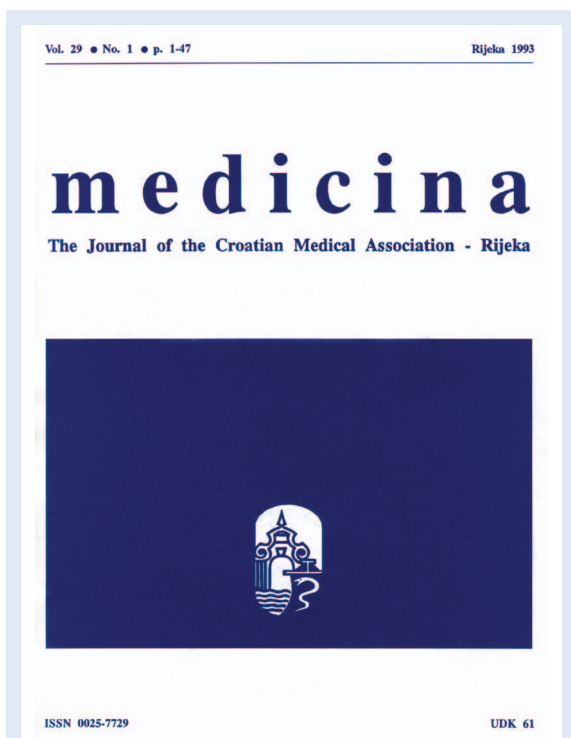
om *Dana grada*, označila prekretnicu u prepoznatljivosti časopisa, čime je već nakon deset godina izlaženja priznat njegov značaj u zajednici. Također, iste godine *Medicinska akademija Hrvatske* ocijenila je časopis kao publikaciju koja se uzdignula iz lokalnih okvira te postala vrijedan dio hrvatske medicinske scene.

Zaključujući svoj uvodnik u jubilarnom broju, glavni urednik prof. dr. sc. Miljen Gazdik osvrnuo se na povijest časopisa od njegova osnutka 1964. godine. Unatoč oscilacijama uvjetovanim financijskim, uredničkim i izdavačkim poteškoćama, *Medicina* je zahvaljujući predanosti mnogih suradnika uspjela sačuvati i razviti svoj jedinstveni identitet. Gazdik je izrazio optimizam za budućnost časopisa, istaknuvši da su visoka kvaliteta tekstova i tematska aktualnost ključni za stjecanje šire čitateljske i autorske publike, što će omogućiti daljnji rast i uspjeh¹⁶.

MEDICINA SE OBJAVLJUJE NA ENGLESKOM JEZIKU

Potez da se svi radovi u *Medicini* objavljuju na engleskom jeziku, s hrvatskim sažetcima, predstavljao je ozbiljan pokušaj daljnjeg unaprjeđenja kvalitete i međunarodne prepoznatljivosti časopisa. Ova promjena uvedena je s brojem 1, godišta XXIX, u 1993. godini, zajedno s novim vizualnim identitetom naslovnice, a časopis je tada preimenovan u *Medicina – The Journal of the Croatian Medical Association – Rijeka*. Glavni urednik prof. dr. sc. Žarko Mavrić, uz *urednički odbor* sastavljen od domaćih i međunarodnih stručnjaka, preuzeo je ovu ambicioznu inicijativu. Čitateljstvu se obratio napisom u kojem ističe da će časopis zadovoljiti visoke standarde kvalitete, potrebne za uključivanje u međunarodne sekundarne publikacije, ukoliko postigne odobrenje i zadovoljstvo svojih korisnika: „The appearance of this new edition of *Medicina* marks the realization of a project started by the new Editorial Board. Although the journal has been designed to meet higher quality standards that should facilitate its inclusion into the international secondary publications, the effort will be worthwhile only if those who read it approve and benefit from it¹⁷.“

Ovaj hvalevrijedan pokušaj trajao je kratko. Već sljedeće godine, god. XXX. objavljeno je kao četve-

Slika 10. Naslovnica 1. izdanja časopisa *Medicina* na engleskom jeziku iz 1993. godine

broj u kojem je dio tekstova objavljen na engleskom, a dio na hrvatskom jeziku, da bi godinu nakon toga *Medicina* ponovno izlazila samo na hrvatskom jeziku. Nažalost, financijski zahtjevi ove inicijative pokazali su se prevelikima za dugoročnu održivost te su visoki troškovi prevođenja doveli Podružnicu do ruba financijskog sloma. Situaciju je stabilizirao prof. dr. sc. Ante Škrobonja, koji je 1995. godine preuzeo uredničku poziciju i tijekom sljedećih sedam godina ne samo osigurao kontinuitet izlaženja već je i poboljšao kvalitetu časopisa te uveo tematske brojeve. Kontinuitet je u prvim godinama održavan izdavanjem časopisa u formi četverbroja, dok se do 2002. prešlo na dva dvobroja godišnje.

NOVI UREDNIČKI KONCEPT PRVENSTVO DAJE TEMATSKIM BROJEVIMA

U uvodniku prvog broja iz 2002. godine, *uredništvo glasila*, predvođeno novim glavnim urednicima prof. dr. sc. Verom Vlahović-Palčevski i prof. dr. sc. Igorom Prpićem, obraća se čitateljstvu naglašavajući da časopis *Medicina* nastavlja s dugogodišnjom tradicijom redovitog izlaženja, sada obnovljenog izgleda. Novi urednički koncept

usmjeren je, prema njihovim riječima, na privlačenje još šire liječničke publike.

Uredništvo poziva autore na aktivno sudjelovanje, ističući da će doprinosti u vidu raznovrsnih radova pridonijeti kvaliteti časopisa, što je ključni korak prema indeksiranju. Sljedeći volumeni bit će posvećeni tematskim brojevima, što je smjer u kojem *uredništvo* planira nastaviti. Ovakav pristup, uvjereni su, olakšat će prihvaćanje časopisa među čitateljstvom, posebice među studentima medicine, te pridonijeti širenju kruga korisnika. Iskazali su i nadu da će budući suradnici podržati ovu orijentaciju, na obostrano zadovoljstvo svih sudionika¹⁸.

ČETRDESETA OBLJETNICA *MEDICINE*

Obilježavanje četrdesete obljetnice časopisa *Medicina* 2004. godine popraćeno je posebnim izdanjem promoviranim 7. prosinca 2004. u sklopu *Dana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. Gost urednik, doc. dr. sc. Vjekoslav Bakašun u uvodniku je iskazao ponos generacije kojoj je pripala čast obilježiti ovu važnu obljetnicu.

Dopunsko izdanje sadrži povijesne osvrtne na razvoj časopisa, uključujući radove istaknutih auto-

Slika 11. Naslovnica dopunskog izdanja časopisa *Medicina* u povodu 40 godina izlaženja

ra, prof. dr. sc. Duje Vukasa i prof. dr. sc. Amira Muzura, kao i iscrpan kronološki popis svih članaka objavljenih tijekom proteklih četrdeset godina^{19–20}. Autorice Ada Prpić i Branka Škibola iznijele su kronološki popis 1 689 znanstvenih i stručnih radova dotad publiciranih, uz autorsko i predmetno kazalo.

2008. GODINA – POČETAK RAZDOBLJA ZNAČAJNIH PROMJENA U *MEDICINI*

Pod vodstvom novog glavnog urednika, prof. dr. sc. Saše Ostojića, razdoblje promjena od 2008. godine donijelo je dubinske transformacije časopisa *Medicina*, usmjerene prema postizanju visokih znanstvenih i stručnih standarda prepoznatljivosti²¹. S novim *uredničkim odborom* koji je uključivao stručnjake iz uglednih domaćih i međunarodnih institucija, kao i s novim pozicijama *zamjenika glavnog urednika* te *izvršnih urednika za medicinsku etiku i biostatistiku*, časopis je utemeljio čvrste standarde rada i recenzije. Ključan doprinos u poticanju i uspostavi novih razina kvalitete, kao *zamjenica glavnog urednika*, dala je izv. prof. dr. sc. Nina Pereza. Pisanje za časopis *Medicina* te recenzijski proces usklađeni su s normama *Međunarodnog odbora urednika medicinskih časopisa (ICMJE)*⁴ i *Odbora za etiku publikacija (COPE)*⁵, čime su definirane i stroge etičke smjernice. Osnajena je mreža recenzenta te su precizno uređene smjernice recenzentskog postupka, s ciljem održavanja i podizanja standarda publikacije. Vrste članaka jasno su kategorizirane, a uvedena je mogućnost preuzimanja visokokvalitetnih radova iz drugih relevantnih izvora. Tijekom ovog razdoblja broj primjeraka po izdanju povećan je na 1 500, dok je broj stranica narastao sa 60 na prosječno 120 ili više stranica velikog formata, uz značajne promjene i u vanjskom izgledu časopisa. Osvežen dizajn časopisa omogućio je dinamičniji i pristupačniji prikaz, uz dodatne uokvirne naglaske koji su čitatelje privlačili ključnim informacijama istraživanja ili autorovim stavovima. U travnju 2008. godine, nakon opsežnih reformi, na prijedlog glavnog urednika *Medicina* je uvrštena na *Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (HRČAK)* – platformu za okupljanje hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa s otvorenim pristupom. Već u prvoj godini rada novog uredništva ovo je pridonijelo značajnom unaprjeđenju

ISSN 0025-7729 · UDK 61

2008. · Vol. 44 · No. 1 · p. 1-100

medicina

Glasilo Hrvatskoga liječničkog zbora – Podružnica Rijeka
The Journal of Croatian Medical Association – Rijeka Branch

<http://hrcak.srce.hr/medicina>

Rijeka, lipanj 2008.

Slika 12. Naslovnica 1. izdanja časopisa *Medicina* iz 2008. godine

vidljivosti i dostupnosti časopisa široj akademskoj i stručnoj zajednici²². S obzirom na milijunske vrijednosti zabilježenih posjeta, kao i preuzetih članaka do danas – tadašnja odluka o slobodnom pristupu cjelovitim člancima u digitalnom obliku pokazala se jednom od najboljih u povijesti glasila. Iako *Medicina Fluminensis* nije časopis visokog čimbenika odjeka i međunarodne vidljivosti, ona je pronašla put do vjernih čitatelja i smisao za njihovo profesionalno i znanstveno usavršavanje.

POVIJESNA PROMJENA IMENA GLASILA – *MEDICINA* POSTAJE *MEDICINA FLUMINENSIS*

Jedna od najznačajnijih transformacija u povijesti časopisa *Medicina* dogodila se bliske 2010. godine. Zajedničkom inicijativom tadašnjeg *dekana Medicinskog fakulteta*, prof. dr. sc. Alana Šustića i *glavnog urednika Medicine* prof. Ostojića te Odlukom *Skupštine Hrvatskoga liječničkog zbora – Podružnice Rijeka* i *Fakultetskog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, od lipnja 2010. godine časopis izlazi u suizdavaštvu *Hrvatskoga liječničkog zbora – Podružnice Rijeka* i *Medicinskog fakulteta*

Sveučilišta u Rijeci i mijenja ime u *Medicina Fluminensis*. Vodeći razlog bio je dodatno podizanje kvalitete, temeljeno na znanstvenom i stručnom potencijalu *Medicinskog fakulteta*, kao i tradiciji koju ta ustanova ima u izdavanju znanstvenih i stručnih glasila – poput nekadašnje *Acte Facultatis Medicae Fluminensis*^{23–24}. Podsjećamo da je navedeno glasilo, koje od 1966. do 2002. godine izlazi samostalno pri *Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci*, u razdoblju od 1977. do 1983. godine bilo publicirano kao dopunsko izdanje *Medicine*.

Razvoj *Medicine Fluminensis* potpomaže i odluka *Fakultetskog vijeća Medicinskog fakulteta* iz svibnja 2010. godine kojom objavljivanje radova u časopisu postaje jedan od uvjeta za izbor u znanstveno-nastavna zvanja. Uvođenjem uvjeta za objavljivanje radova u *Medicini Fluminensis* – kao kriterija za napredovanje u znanstveno-nastavna zvanja, *Vijeće fakulteta* omogućilo je stalan priliv radova, što je podiglo kompetitivnost i kvalitetu časopisa, a posljedično unaprijedilo i njegovu poziciju u međunarodnim znanstvenim bazama.

OBLJETNIČKA 2014. GODINA – 50. GODINA ČASOPISA *MEDICINA FLUMINENSIS*

Pedeseta obljetnica vizualno je obilježena stiliziranim natpisom „50 godina“ koji je otisnut iznad naslova glasila na koricama svih brojeva godišta. Uz simboličnu dimenziju, časopis je i u ovoj obljetničkoj godini doživio i stvarne suštinske promjene, koje su postale prirodan trend uredništva. Po drugi put u mandatu tadašnje redakcije, inicijativom glavnog urednika i njegove zamjenice, tijekom 2014. godine dodatno su podignuti standardi kvalitete objavljivanja sa željom za daljnjim razvojem znanstvenog i stručnog potencijala časopisa *Medicina Fluminensis*. Uvjeti publiciranja dopunjeni su i standardizirani prema novim *standardima ICMJE*, a ciljevi i djelokrug časopisa jasnije definirani – uz izričite smjernice za pripremu pojedinih vrsta znanstvenih članaka²⁵. Također, prošireni su i dijelovi povezani uz etiku objavljivanja, uz doprinos doc. dr. sc. Morane Brkljačić i nasl. prof. dr. sc. Ive Sorta-Bilajac Turina – *pomoćnih urednica za medicinsku etiku*.

U sklopu organizacijskih promjena, dužnost zamjenika glavnog urednika zamijenjena je novom

Slika 13. Naslovnica 1. izdanja časopisa *Medicina Fluminensis* iz 2010. godine

pozicijom *izvršne urednice*, na koju je imenovana izv. prof. dr. sc. Nina Pereza. Na prijedlog *glavnog urednika*, *urednički savjet* dopunjen je istaknutim osobama iz znanosti i struke, a *urednički odbor* proširen je na respektabilnih 30 članova, reflektirajući sveobuhvatnu podršku razvoju časopisa. Također, uloga *izvršnog urednika za internetsko izdanje* proširena je s ciljem povećanja digitalne prisutnosti, vidljivosti i citiranosti u međunarodnom znanstvenom okruženju. Navedene promjene predstavljale su daljnji korak u ostvarivanju temeljne vizije prof. Kajetana Blečića, osnivača časopisa, koji je *Medicinu (Fluminensis)* zamislio kao visokokvalitetno, relevantno i prepoznatljivo medicinsko glasilo s utjecajem na šire znanstveno okruženje⁹. Misija kontinuiranog informiranja i edukacije struke ostaje okosnicom, a doprinos svih onih koji su tijekom dotadašnjih zlatnih pet desetljeća sudjelovali u njegovu razvoju – trajno je zabilježen i svečano istaknut u prigodnom izdanju, kao i tijekom svečane promocije u prosincu 2014. godine pri obilježavanju *Dana Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*²⁶.

**OSNIVANJE STUDENTSKE SEKCIJE
MEDICINE FLUMINENSIS 2017. GODINE –
AKCELERATOR PROMOCIJE I UNAPRJEĐENJA
STUDENTSKE ZNANSTVENE AKTIVNOSTI**

**Studenti kao budući autori i recenzenti:
Odgajanje nove generacije znanstvenika**

Studentska sekcija časopisa Medicina Fluminensis osnovana je 2017. godine na inicijativu studenata Medicinskog fakulteta u Rijeci, koji su na „Prvom međunarodnom biomedicinskom kongresu u Rijeci (BRIK)“ pokrenuli suradnju s glavnim i odgovornim urednikom prof. Sašom Ostojićem te izvršnom urednicom prof. Ninom Pereza – uz zamolbu za odabir najboljeg konferencijskog priopćenja prema kriteriju uredništva časopisa koji bi potom bio objavljen kao znanstveni članak. Iz navedene suradnje formirana je *Studentska sekcija*, čiji su ciljevi, aktivnosti i principi djelovanja jedinstveni u cijelom svijetu. Godine 2019. u rad glasila uvodi se *pomoćna urednica za Studentsku sekciju*, a dužnost preuzima prof. Pereza koja je, uz studente, bila utemeljiteljica i idejni pokretač sekcije. Glavni cilj

Studentske sekcije jest promocija i unaprjeđenje studentske znanstvene aktivnosti na Medicinskom fakultetu u Rijeci, iako se vremenom proširio i na druge srodne fakultete, kao i na međunarodnu razinu^{27–28}.

Studentska sekcija Medicine Fluminensis danas je jedinstvena edukacijska platforma koja pruža podršku studentima u njihovu znanstvenom razvoju kroz tri osnovne djelatnosti unutar kojih se provode mnogobrojne i raznovrsne aktivnosti. Prije svega, *Studentska sekcija* provodi edukacije iz znanstvene metodologije, od kojih je najprepoznatljivija radionica „Kako napisati dobar prikaz slučaja“, koja je dosad održana sedam godina zaredom te koju je pohađalo više od 70 studenata i iz koje je proizišlo oko 30 objavljenih prikaza slučajeva. Navedena je radionica također bila nominirana za prestižnu međunarodnu nagradu *PROFFORMANCE International Higher Education Teacher Network* te je uključena u bazu podataka *Teaching Excellence*. Od ostalih radionica ističu se „Umijeće aktivnog sudjelovanja na znanstvenim skupovima“, „Sve što studenti trebaju znati o znanosti u 120 minuta“ i druge.

Slika 14. Pomoćna urednica za Studentsku sekciju izv. prof. dr. sc. Nina Pereza i polaznici jedne od popularnih radionica Studentske sekcije – ‘Kako napisati dobar prikaz slučaja?’

Slika 15. Mudra sova – logotip Studentske sekcije *Medicine Fluminensis*

Druga djelatnost *Studentske sekcije* uključuje stručnu podršku studentskim znanstvenim skupovima, poput *MedRi Znanstvenog PIKNIK-a*, *NeuRi – Studentskog kongresa neuroznanosti*, *HitRi – Kongresa hitne medicine*, *Sanitas – Studentskog kongresa zaštite zdravlja*, *OSCON – Međunarodnog kongresa translacijske medicine studenata i mladih liječnika Osijek*, *SAMED – Međunarodnog medicinskog kongresa Sarajevo*, *Plexus konferencije Split* i drugih. Treća djelatnost uključuje popularizaciju znanosti te izvorne formate *Science Sunday* i *Case night*. Sve djelatnosti *Studentske sekcije* provode se suradnjom pomoćne urednice za *Studentsku sekciju*, glavnog i odgovornog urednika te studentskih predstavnika kojih je dosad bilo čak 20.

ELEKTRONIČKE BAZE PODATAKA – PROZOR U SVIJET ČASOPISA *MEDICINA FLUMINENSIS*

Razvoj i pozicioniranje časopisa u ovih šest desetljeća jasno su prepoznati kroz knjižnične i znanstvene baze u kojima se nalazi. O prisutnosti časopisa *Medicina Fluminensis* može se lako steći dojam pregledom domaćih i međunarod-

nih tražilica. Na nacionalnom portalu HRČAK²², kao najopsežnijem pretraživaču znanstvenih publikacija u Hrvatskoj, dostupni su cjeloviti članci časopisa od 2007. godine. Prihvatanje modela otvorenog pristupa bilo je ključan korak koji je omogućio uključivanje časopisa u renomirane baze otvorenog pristupa, kao što je *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*. Već 2002. godine *Indeks Copernicus* uključio je u svoj sadržaj bibliografske podatke i sažetke članaka iz *Medicine Fluminensis*. Prisustvo časopisa u međunarodnim bazama, poput *Electronic Journals Index*, *Biline International*, *Base*, *CloudD*, *SCI MAGO* i *JournalSeek*, značajno je proširilo interes za časopis. Uvrštavanje cjelovitih članaka u bazu *SCOPUS* i priznavanje časopisa od knjižničnih servisa poput *Ulrich's Archive* i *EBSCO* – dodatno motivira uredništvo na unaprjeđenje njegove vidljivosti i čini ga privlačnijim budućim autorima.

Broj od 4,6 milijuna posjeta i više od 2,7 milijuna slobodno preuzetih cjelovitih članaka s platforme HRČAK u razdoblju 2008. – 2024. vjerodostojan su pokazatelj smisla postojanja glasila poput *Medicine Fluminensis*. Navedeni podaci, izvan kategorije čimbenika odjeka i visokih kvartila, bude optimizam za nove publikacijske izazove.

Kao što smo već istakli, jedna od ključnih odluka donesenih 2008. godine bila je i odluka o digitalnom otvorenom pristupu putem portala HRČAK. Na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, između 140 aktivnih časopisa iz područja biomedicine i zdravstva, *Medicina Fluminensis* danas je rangirana na visokom 9. mjestu po broju preuzimanja članaka od 2008. do 2024. godine. U tom razdoblju digitalno izdanje časopisa zabilježilo je više od 4,6 milijuna posjeta i više od 2,7 milijuna slobodno preuzetih cjelovitih članaka, što svjedoči o visokom interesu i potvrđuje svrhu postojanja časopisa, kao i vrijednost otvorenog pristupa. Ovi podatci potvrđuju važnost lokalnih istraživanja koja, iako rjeđe citirana u međunarodnim publikacijama, pružaju dragocjene uvide za medicinsku zajednicu kojoj služe, čime se osigurava odgovarajuća osnova za kvalitetnu medicinsku praksu u kontekstu lokalnih potreba i resursa²⁹.

ODRŽIVOST MEDICINE FLUMINENSIS POČIVA NA AUTORIMA, SURADNICIMA I ČITATELJIMA

Ova obljetnica ne bi bila moguća bez marljivosti i predanosti svih onih koji su svoje vrijeme, znanje i trud posvetili očuvanju visoke kvalitete časopisa, čineći ga jedinstvenim mjestom susreta stručnosti i humanizma. Iza šest desetljeća djelovanja časopisa *Medicina Fluminensis*, odnosno posvećenog i predanog rada brojnih autora, kao i suradnika – recenzenata, urednika, članova *uredničkog savjeta i odbora časopisa Medicina Fluminensis*, lektora, prevoditelja, grafičkih urednika i tiskara – ostaje trajni zapis brojnih publikacija koje reflektiraju napredak biomedicinske znanosti i svakodnevne stručne prakse našega doba i prostora. Kroz brojne tekstove ugledni stručnjaci, ali i mlađi autori, pridonijeli su općem dobru, dijeleći rezultate rada s ciljem obogaćivanja medicinske prakse i jačanja medicinske zajednice.

Kao i u svojoj povijesti, *Medicina Fluminensis* je sinkroniziran i uhodan trijas – *uredničkog kolegija, uredničkog odbora i uredničkog savjeta*. *Urednički kolegij* danas čine izv. prof. dr. sc. Lara Batičić (*izvršna urednica*), izv. prof. dr. sc. Nina Pereza (*pomoćna urednica za Studentsku sekciju*), prof. dr. sc. Marin Tota (*pomoćni urednik za internetsko izdanje*), izv. prof. dr. sc. Martina Mavrincac i izv. prof. dr. sc. Diana Mance (*pomoćne urednice za statistiku*), doc. dr. sc. Morana Brkljačić i nasl. prof. dr. sc. Iva Sorta-Bilajac Turina (*pomoćne urednice za medicinsku etiku*), Evgenia Arh (*pomoćna urednica za scijentometriju*), dr. sc. Maša Antonić i dr. sc. Ina Viduka (*tehničke urednice*) te prof. dr. sc. Saša Ostojić, *glavni i odgovorni urednik* koji objedinjuje sveukupan rad i utire pravce djelovanja. Treba naglasiti i vrijedan doprinos *Uredničkog odbora* (41 član) uz organizacijsku potporu *Uredničkog savjeta* (19 članova), kao i vrijednih i motiviranih predstavnika *Studentske sekcije*.

Na prijedlog glavnog urednika i uredništva, kao i potpornom Odlukom nadležnih tijela – *Urednički odbor* i *Urednički savjet* značajno su rekonstruirani 2024. godine, s ciljem unaprjeđenja djelovanja časopisa u cjelini. Uz kontinuirani sve veći doprinos *Studentske sekcije*, ovakve su promjene jamcima stabilne sutrašnjice u radu i razvoju glasila.

MEDICINA FLUMINENSIS U NOVOM DOBU – POGLED GLAVNOG UREDNIKA

Uloga „malih“ časopisa u svijetu imperativa „objavi ili nestani“

Unatoč često pojednostavljenoj percepciji lokalnih stručno-znanstvenih časopisa – kao medija ograničenog doseg a i marginalne važnosti, *Medicina Fluminensis* dosljedno u dugom razdoblju potvrđuje svoj neupitan značaj. Osnovana s misijom informiranja i obrazovanja čitatelja pružanjem relevantnih stručnih i znanstvenih spoznaja, *Medicina Fluminensis* predstavlja vitalan integrativni centar koji povezuje medicinsku praksu i znanstvena istraživanja, posebno odgovarajući na specifične potrebe regije kojoj pripada. Noseći u svom imenu identitet Rijeke – Grada Koji Teče – *Medicina Fluminensis* prožeta je duhom naše sredine – odvažna za prolaz meandrima izazova u širenju znanja i inkluzivna u predstavljanju različitih medicinskih perspektiva. Ona nas podsjeća da su struka, znanost, edukacija i etika neraskidivo povezane te da njihova vrijednost ima posebno značenje tek kada isprepletene simbiozom odražavaju vrijednosti zajednice.

Odmak od znanstvenog *larpurlartizma* – istinska vrijednost znanstvenog rada leži u njegovoj primjenjivosti i društvenoj koristi

Sveukupnost pristupa sustavu znanosti uvijek se, na koncu, svede na jednostavno osobno pitanje – zašto pišemo znanstvene članke? Odgovor bi mogao ponijeti raznorodnost interesa od kojih su neki lako obranjivi, no ne bi smio podržati opstojnost često uspješno skrivenog smisla – onog u domeni znanstvenog *larpurlartizma* (fr. *l'art pour l'art* – umjetnost radi umjetnosti). Znanstvenici, s vremenom, poslušno nauče metodologiju koja uz najmanju potrošnju energije osigurava stabilnost preživljavanja u svijetu „čvrste znanosti“ (engl. *hard science*) i istovrsnih scijentometrijskih okvira – postajući svojevrsnim „umjetnicima“ znanstvene publicistike.

Dvojnost između težnje za osobnim karijernim uspjehom u svijetu znanosti i predanosti zajednici – nije nov koncept. I prije dvadeset godina, u broju povodom obilježavanja 40. obljetnice časopisa, otvorena su pitanja ravnoteže između globalne znanstvene prepoznatljivosti i odgo-

Medicinska edukacija kao ključna misija

Usmjeravajući svoj razvoj prema potrebama društva, *Medicina Fluminensis* ostaje posvećena prenošenju znanja onima kojima je ono najpotrebnije. Časopis svojim višestrukim doprinosom – znanstvenom, praktičnom i društvenom relevantnošću – potvrđuje dugotrajnu predanost svojim čitateljima. Od samih početka, profiliran kao pouzdan kroničar medicinskih spoznaja i kao dinamičan forum za dijalog, poticao je razmjenu najboljih praksi inovacijama tijekom vremena. Kroz profesionalno i transparentno vođen recenzijski postupak, *Medicina Fluminensis* dosljedno njeguje kulturu uzajamne stručne podrške i kritičkog pregleda, koja pomaže u očuvanju kvalitete i nepristranosti objavljenih radova, gradeći povjerenje i poštovanje znanstvene zajednice. Njegovanje kulture u kojoj su autori, recenzenti i čitatelji uključeni u proces stvaranja stručnog i znanstvenog znanja učinilo je *Medicinu Fluminensis* poželjnim mjestom za dijalog, učenje i napredak. Uredništvo, tijekom desetljeća, nije samo odabiralo radove, ono je stvaralo stručnu zajednicu okupljenu oko zajedničkog cilja – pružanja pouzdanih i praktičnih medicinskih spoznaja. Svojom ulogom konstruktivne obrazovne platforme, časopis sve intenzivnije pruža dragocjen prostor mladim stručnjacima, kao i studentima, upoznavajući ih s metodologijom pisanja i objavljivanja prema međunarodnim standardima na materinskom jeziku.

vornosti zajednici iz koje potječemo. Profesor Vukas tada je naglasio potrebu da znanstvenici koji, u potrazi za ugledom, objavljuju isključivo u prestižnim međunarodnim publikacijama, ne smiju zanemariti obvezu i odgovornost prema vlastitoj sredini.

U današnjem dinamičnom svijetu medicinskog izdavaštva u kojem prevladava imperativ „objavi ili nestani“ (engl. *publish or perish*) i u kojem se vrijednost rada često svodi na broj citata i ostale bibliometrijske indikatore, časopisi poput *Medicine Fluminensis* utjelovljuju ideal utemeljen na praktičnom znanju – odnosno kulturi znanja koja nadilazi ograničenja formata, trendova i

pritisaka. *Medicina Fluminensis* ostaje čvrsto na poziciji da istinska vrijednost znanstvenog rada, osim vidljivosti, odjeka i doprinosa temeljnoj mreži globalnog znanja, leži i u njegovoj primjenjivosti i društvenoj koristi – prvenstveno u okruženju iz kojeg proistječe. Medicinska je etika neraskidivo povezana s takvom odgovornošću, kojom svako objavljeno istraživanje, osim karijernog interesa autora – predstavlja korak prema boljoj zdravstvenoj skrbi, dostupnijoj znanstvenoj i stručnoj edukaciji, kao i boljem sveukupnom razumijevanju medicinskih izazova današnjice. U tom kontekstu, odluka o objavljivanju u ovačkom časopisu postaje svjesno promišljanje o dubljijoj vrijednosti stručne i znanstvene izvrsnosti koja se ne može mjeriti isključivo citatnim metrikama ili čimbenicima odjeka, nego trajnom i mjerljivom koristi koju donosi društvu. Istovremeno u manjim zajednicama, medicinska praksa koja se temelji na znanstvenim spoznajama (engl. *evidence-based medicine*) – posebno je važna, zbog prijetjećeg rizika uspostave nasu-

Slika 16. Prof. dr. sc. Saša Ostojić, glavni i odgovorni urednik glasila od 2008. godine: „*Medicina Fluminensis* važan je čimbenik salutogeneze.“

protnog modela – medicinske prakse vođene autoritetima i njihovom moći (engl. *eminence-based medicine*).

Ubrzana komercijalizacija znanosti, zajedno s praksom publikacija pod pritiskom prijetnje obustave financiranja, stvorila je okruženje koje potiče hiperprodukciju formalno „ispravnih”, ali često beznačajnih radova, dok s druge strane raste broj plagiranih i povučenih članaka. Time je došlo do klišeizacije i hermetičnog zatvaranja znanstvenih diskursa, što dovodi do otuđenja i osiromašenja samog polja znanosti. Istovremeno, inovativni, spekulativni pristupi – koji teže preispitivanju postojećih znanstvenih paradigmi – ostaju potisnuti jer su vrata prestižnih časopisa za takve pristupe gotovo u potpunosti zatvorena. Umjesto toga, ovi časopisi često objavljuju radove koji, premda su metodološki usklađeni s uvriježenim pravilima i klišejima, nerijetko sadrže i apsurdne tvrdnje³⁰. Neočekivano, u njima se često poseže i za blefiranjem i „dosjetkama”, uključujući i nadopisivanja (brojnih) autora³⁰ koji često članak prvi put vide tek kad ga prilažu kao citat prilikom napredovanja.

Širenje granica: *Medicina Fluminensis* u kontekstu digitalizacije i internacionalizacije

U godinama koje slijede *Medicina Fluminensis* nastaviti će ostvarenje primarnog cilja, spremno se prilagođavajući izazovima digitalizacije, internacionalizacije i sveprisutne potrebe za interdisciplinarnim pristupima uz jasno određene transparentnosti i društvene odgovornosti u radu. U eri molekularizacije kliničke prakse i usmjeravanja u pravcu precizne/personalne medicine, neprekidnim naglascima na preventivnu medicinu potrebno je dodatno ukazivati na važnost *salutogeneze* – kao načina i metoda održanja zdravlja, a ne samo posljedičnog liječenja bolesti. Istovremeno, osim temeljnih određenja, trebaju nam i praktična poboljšanja – u *Medicinu Fluminensis* planiramo uvesti i posebne upute za prijavu kliničkih smjernica, protokola i preporuka. Preporuke za strukturiranje i formatiranje kliničarima će olakšati pristup i dodatno povećati praktičnu vrijednost časopisa za medicinsku zajednicu.

Konačno, da bismo unaprijedili čitav proces komunikacije s autorima, u skladu s našom vizijom daljnjeg razvoja – planiramo prijelaz na platformu

Poziv na suradnju otvoren već šezdeset godina

Medicinska zajednica Rijeke i Hrvatske već šest desetljeća oslanja se na uredničku dosljednost i metodološku preciznost *Medicine Fluminensis*, koja nije samo svjedok razvoja medicinske struke, već i čuvar integriteta akademskih standarda u medicinskom izdavaštvu.

Povodom ovog značajnog jubileja, uredništvo upućuje ponovni poziv na suradnju medicinskim stručnjacima, znanstvenicima i akademskim institucijama, kao i mladim stručnjacima i studentima, u svrhu jačanja i daljnjeg razvoja biomedicinske znanosti u našoj regiji. *Medicina Fluminensis* odavno je nadrasla okvire stručnog glasila, postala je i pedagoški oslonac mentorirajući mlade istraživače u njihovim prvim koracima na polju znanstvenog publiciranja, odgajajući naraštaje koji su jednako posvećeni etičkim principima koliko i inovacijama. Razvoj i napredovanje studentske znanosti i dalje ćemo usmjeravati prema sustavno vođenoj, organiziranoj i kvalitetnoj aktivnosti dostupnoj svakom studentu – voljnom da akademski, mentalnom igrom i kreativnošću stvaranja izgradi bolju i kvalitetniju akademsku i profesionalnu budućnost³¹. Širom otvorena vrata *Medicine Fluminensis* za mlade stručnjake podrazumijevaju i ideju o uključenju mladih istraživača u proces recenzije, pružajući im priliku i za razvoj buduće uloge recenzentata.

Kako bismo dodatno unaprijedili međunarodnu vidljivost i omogućili autorima širu promociju njihovih radova, još 2008. godine omogućili smo objavljivanje radova i na engleskom jeziku. Također, nastojimo poticati i upotrebu naše bogate citatne baze od gotovo 3 000 radova, objavljenih u časopisu tijekom proteklih šezdeset godina – čijim korištenjem pridonosimo boljoj metričkoj međunarodnoj vidljivosti, ali i očuvanju vrijedne medicinske povjesnice.

za digitalno uređivanje i objavljivanje – *Open Journal Systems* (OJS) na portalu HRČAK. Nova platforma bit će ključna za digitalizaciju procesa zaprimanja i uređivanja radova te administraciju recenzentskog, lektorskog i tehničkog dijela pri-

preme za objavljivanje. Također, u svrhu unaprjeđenja čitavog procesa planiramo koristiti i analitičke alate unutar OJS platforme ili druge scijentometrijske alate za praćenje citiranosti po temama, autorima i ključnim riječima.

U eri digitalnih prijevara i rastućeg korištenja umjetne inteligencije sastavni je dio tog sustava i očuvanje integriteta i etičkih standarda časopisa, implementacijom provjera na plagijate pomoću relevantnih profesionalnih softverskih alata.

Prošlost, sadašnjost i budućnost riječke medicine u časopisu koji teče poput našeg grada

Ostavlajući trajni pečat u akademskom, stručnom i kulturnom životu našeg kraja, šezdesetogodišnja platforma glasila nije samo svjedočanstvo o trajnosti već i o predanosti svih pojedinaca koji su svoj rad i viziju utkali u čvrste temelje zajedničke misije. Svesrdnom podrškom svih dosadašnjih predsjednika *Hrvatskoga liječničkog zbora – Podružnice Rijeka* kao i dekana *Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* – sadržajno usmjerena na relevantne teme i izazove našeg zdravstvenog sustava – *Medicina Fluminensis* kontinuirano je povezivala medicinsku zajednicu Rijeke s globalnim trendovima i najnovijim stručnim i znanstvenim postignućima. Istovremeno, jedan od ključnih doprinosa glasila jest i doprinos razvoju i standardizaciji hrvatske medicinske terminologije.

Objavljivanjem znanstvenih radova na hrvatskom jeziku, *Medicina Fluminensis* omogućila je stvaranje stručnog rječnika koji je prilagođen specifičnostima domaće medicinske prakse, čuvajući i obogaćujući jezik struke koji odražava naš kulturni identitet.

U evaluaciji svih dosega glasila, sagledavanju dosadašnjih ciljeva i postavljanju novih – prethodna analitička i dokumentaristička obljetnička osvrtanja unatrag ostaju nedostatna. Otvara se prirodna potreba da u radu časopisa progovaramo i češće, organizacijom planiranih *simpozija Medicine Fluminensis*, kao i za dodatnom promocijom časopisa putem društvenih mreža i mrežnih seminara. U sveukupnoj mijeni tijekom šezdeset godina, sada je, više no ikada, potrebna još beskompromisnija prilagodba časopisa suvremenim znanstvenim standardima uz privlačenje autora koji cijene otvorenu znanost, što će dodatno pridonijeti razvoju.

Konačno hvala kao poziv na novi početak!

Zahvaljujemo svim autorima i suradnicima, koji su svojim znanjem, radom i poticajnim doprinosom omogućili da časopis tijekom šezdeset godina rada dosegne današnju poziciju i ugled. Hvala svim čitateljima i pratiteljima na konstruktivnoj kritici, prijedlozima, savjetima i pohvalama, i ono što je najvažnije – na vjernosti!

U godinama koje slijede *Medicina Fluminensis* nastavit će ostvarenje primarnog cilja, spremno se prilagođavajući izazovima digitalizacije, internacionalizacije i sveprisutne potrebe za interdisciplinarnim pristupima uz jasno određene transparentnosti i društvene odgovornosti u radu.

Moguće je da će neki sutrašnji *'Fluminensis Talks'* – novom dobu prilagođen format podkasta – uz vremenski odmak progovoriti slobodnije i o razdoblju najdugovječnije redakcije i ulozu u viziji razvoja glasila u koje smo od 2008. godine ugradili i sebe. Tada će, za rijetke znatiželjne, zaboravljena sveukupna povijest biti lako dostupna u mobilnoj aplikaciji *Medicine Fluminensis* – tek s nekoliko „klikova“. Linkovi će otvoriti arhivu o predanom radu i ostavljenim metrijskim dosezima, dok će spomen na jedno redakcijsko doba s puno osmijeha, otvorene suradnje i dobre volje – ostati zapisan tek u osobnim engramarijama.

Društvene okolnosti i sveukupan milje rada mijenjali su se s vremenom. Ono što je ostalo nepromjenjivo – bila je jednakovrijedna posvećenost i istovrsna strast u radu svih urednika i redakcija, kao i trajna vjera u smisao postojanja i ovakvih „malih“ glasila. Bili su takvima i onda kada je zbog stvarnih izazova bilo teško održati kontinuitet izlaženja, kao i kada se osjećala praznina u prostoru za zaprimanje članaka jer su autori bili tek „ljudi“ – pragmatično biravši značajniji i vidljiviji prostor za publiciranje svog rada.

Naposlijetku, ostao je trag u vremenu i prostoru! Šest desetljeća *Medicine Fluminensis* zajednički je postojan putokaz medicinske misli iz Grada Koji Teče. Budimo jednostavno i smireno ponosni na to!

Izjava o sukobu interesa: S. O. glavni je urednik časopisa *Medicina Fluminensis*, V. B. izjavljuje da nije u sukobu interesa, N. P. je pomoćna urednica časopisa *Medicina Fluminensis* za studentsku sekciju.

LITERATURA

1. Bakašun V. Četrdeseta obljetnica „Medicine“. *Medicina* 2004;42(Suppl 1):5.
2. Bakašun V, Ostojić S. Pet desetljeća glasila *Medicina fluminensis*. *Medicina fluminensis* 2014;50:376-90.
3. Perez N, Ostojić S, Belančić A, Ploh M. *Medicina Fluminensis*: promotor najmlađih stvaratelja znanosti. *Medicina fluminensis* 2018;54:348-52.
4. International Committee of Medical Journal Editors [Internet]. Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing and Publication of Scholarly Work in Medical Journals. c2013 [cited 2024 Nov 11]. Available from: <http://www.ICMJE.org>.
5. Committee on Publication Ethics [Internet]. c2014 [cited 2024 Nov 11]. Available from: <http://publicationethics.org/>.
6. Švalba A. Uvodnik. *Obavještenja* 1958;1:3-4.
7. Švalba A. Uvodna riječ uz prvi broj „Preventivna medicina“. *Preventivna medicina* 1964;7:3-6.
8. JR. Prvi broj *Medicine*. *Novi list (Rijeka)* 1964 May 12:4-5.
9. Blečić K. Uvodnik. *Medicina* 1964;1:3.
10. Beritić T. Naši medicinski časopisi. *Liječ Vjesn* 1964;86:1166-9.
11. Vrbanić D. Uz ponovno izlaženje „Medicine“. *Medicina* 1970;7:343-4.
12. Cezner M. Na kraju jednog desetljeća. *Medicina* 1974;11:3.
13. Šustić V. U susret novim obavezama. *Medicina* 1974;11:2.
14. Oštrić L. U povodu 25. obljetnice „Medicine“. *Medicina* 1989;25:1.
15. Škarpa A. Riječ predsjednika Savjeta *Medicine*. *Medicina* 1989;25:III-IV.
16. Gazdik M. Riječ glavnog urednika. *Medicina* 1989;25:V-VII.
17. Mavrić Ž. Uvodna riječ. *Medicina* 1993;29.
18. Vlahović-Palčevski V, Prpić I. Uvodnik. *Medicina* 2002;38:1.
19. Vukas D. Riječki doprinos hrvatskoj medicinskoj misli. *Medicina* 2004;42(suppl. 1):13-6.
20. Muzur A. Kratka povijest tiskanih medicinskih znanstvenih časopisa. *Medicina* 2004;42(suppl. 1):17-20.
21. Ostojić S. Urednička vizija za novu *Medicinu*. *Medicina* 2008;44:4-6.
22. HRČAK – Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske [Internet]. [cited 2024 Nov 11]. Available from: <http://hrcak.srce.hr/>.
23. Sepčić J. Uvodnik. *Acta Fac Med Fluminensis* 1984;9:5.
24. Ostojić S. Obavijest Uredništva o promjeni imena glasila. *Medicina* 2010;46:105.
25. Drazen JM, de Leeuw PW, Laine C, Mulrow C, DeAngelis CD, Frizelle FA et al. Toward more uniform conflict disclosures – the updated ICMJE conflict of interest reporting form. *N Engl J Med* 2010;363:188-9.
26. Ostojić S, Perez N. *Medicina Fluminensis* na razmeđu polustoljetnog djelovanja – promjene i vizija za novo doba. *Medicina Fluminensis* 2014;50:4-6.
27. Belančić A, Vučinić D, Perez N, Ostojić S. Studentska sekcija časopisa *Medicina Fluminensis* – jamstvo za svijetlu budućnost. *Medicina Fluminensis* 2018;54:4-5.
28. Perez N, Grgasović T, Kostanjki M, Mešić J, Oštro L, Sabol M. i drugi. Studentska sekcija znanstvenog časopisa *Medicina Fluminensis*: popularizacija znanosti ili nešto više? *Medicina Fluminensis* 2023;59:492-503.
29. Ofori-Adjei D, Antes G, Tharyan P, Slade E, Tamber PS. Have online international medical journals made local journals obsolete? *PLoS Med* 2006;8:e359.
30. Muzur A. *Medicina Fluminensis* u vrtlogu časopisnog darvinizma. *Medicina Fluminensis* 2014;50:433-8.
31. Perez N, Ostojić S, Belančić A, Ploh M. *Medicina Fluminensis*: promotor najmlađih stvaratelja znanosti. *Medicina Fluminensis* 2018;54:348-52.